

RARITĂȚI NUMISMATICE HISTRIENE

**Gabriel TALMAȚCHI,
Istvan SANDOR**

În bogata colecție particulară deținută de Istvan Sandor și alcătuită cu precădere din monede emise de atelierul din Histria în perioadele autonomă și colonială sunt numeroase piese de un real interes pentru cercetarea diferitelor aspecte privind variatele tipuri lansate de cetatea milesiană, variante mai deosebite de la seriile clasice sau chiar rarități tratate până nu de mult ca adevărate curiozități. În această ordine de idei prezentăm un număr de patru piese monetare histriene după cum urmează : un semn monetar ce are pe una din fețe imprimat modelul roții, apoi trei monede cu roata, obținute, nu prin procedeul clasic al turnării, ci prin cel al baterii.

*

CATALOG

Vârf de săgeată cu valoare monetară (semn monetar), în formă de frunză de laur:
1. AE ; 3,51g ; 37, 8mm;

Monede din tipul cu roata obținute prin batere:

2. AE; 1,75 g; 9,8 x 10,9 mm;

3. AE; 1,16 g; 8,8 x 10, 4 mm;

4. AE; 0,48 g; 9,3 x 9,8 mm;

*

Semnul monetar prezent în catalog se înscrie între raritățile monetare ce au fost publicate până în prezent. Sunt cunoscute în total un număr de șase astfel de semne, toate descoperite în Dobrogea, unul în zona platoului de la Histria (com. Istria, jud. Constanța), zona X¹ și a doua în săpătură arheologică la basilica mare², iar celelalte găsite în zona « Movilelor Dese », din apropiere de Sinoie (com.

¹ G.Talmațchi, AUDC, 4 (2001), p. 121, nr. 10, pl. I, nr.10.

² Inedită.

Mihai Viteazu, jud. Constanța)³. Exemplarul nostru provine din Dobrogea, dar fără să cunoaștem exact locația aflării sale. Credem, cu deplin temei, că și acesta ar putea proveni din împrejurimile Histriei. El pare a fi unul dintre cele mai bine păstrate piese de acest tip, uzura fiind minimă. Pe una din fețele sale apare modelul roții cu patru spițe și circumferința reliefată față de restul câmpului. Totuși, trebuie subliniat că linia mediană a vârfului, și ea bine reliefată, este realizată prin tipar deasupra roții, ea întrerupând de o parte și de alta a sa conturul semnului solar. Pe revers, în același loc unde pe avers apare modelul roții, sunt trei striatii paralele, dispuse tot sub pronunțata linie de mijloc a vârfului. Din punct de vedere simbolic, roata a fost privită ca o materializare plastică a simbolului solar, foarte bine cunoscut de către populația autohtonă⁴. În acest sens, crearea unui vârful de săgeată cu respectivul simbol poate fi înțeles ca un mijloc de comunicație mai personalizat în procesul de schimb pe plan local; astfel de piese erau instrumente de schimb ce par să nu fi avut o valoare clar determinată, dar care posedau valori economice și nu în ultimul rând socio-politico-religioase.⁵ Faptic, vârful de săgeată la care ne referim trebuie probabil integrat datorită detaliilor caracteristice, ca o emisiune a Histriei până la proba contrarie, ca secvență cronologică, între vârfulurile de săgeți fără simbol⁶ și monedele histriene cu roata turnate emise de aceeași cetate⁷.

Cele trei monede cu roata bătute din catalog aproape că dublează, din punct de vedere a ceea ce există după cunoștințele noastre în bibliografia de specialitate, numărul unor astfel de exemplare. Ele au fost datate pe la mijlocul secolului IV a.Chr.⁸, la sfârșitul etapei de emisie a monedelor cu roata⁹, și au mai fost descoperite în Insula Leuke (Ucraina)¹⁰, la Histria¹¹, Istria (com. Istria, jud. Constanța)¹² și Sinoie¹³. Monedele din catalogul nostru nu au un loc de descoperire, dar sunt extrem de importante pentru conturarea acestui mic capitol din marele proces al studiului monedelor autonome emise de Histria și pentru stabilirea, pe cât posibil a unor coordonate a acestor variante de la tipul cunoscut, destul de rare ca identificări, intrând în categoria micilor diviziuni susceptibile de a fi utilizate în mod cotidian¹⁴. Emisiunile au pastile de mici dimensiuni, ce ajung

³ C. Preda, BSNR, 92-97 (1998-2003), 146-151, 2003, p. 20-21; G. Talmațchi, I. Matei, *Some pre-account issues discovered in Dobrogea*, în Strabon, II (2004), 2 (sub tipar).

⁴ B. Mitrea, *Pontica*, 15 (1982), p. 92.

⁵ R. Sedillot, *Histoire morale et immorale de la monnaie*, Paris, 1989, p. 30; C. Grandjean, RN, 157 (2001), p. 10.

⁶ C. Preda, *loc. cit.*, p. 19, unde autorul consideră că „inițiatorul și principalul autor-emitent al vârfulurilor de săgeți-monedă nu putea, la această dată, să fie alt oraș decât Histria.”, părere cu care suntem de acord.

⁷ G. Talmațchi, *loc. cit.*, p. 134; C. Preda, *loc. cit.*, p. 21.

⁸ C. Preda, H. Nubar, *Histria III. Descoperirile monetare 1914-1970*, București, 1971, p. 37; C. Preda, *loc. cit.*, p. 23.

⁹ Gh. Poenaru-Bordea, în Simpozion de Numismatică. Comunicări. Studii și note, București, 2001, p.15; idem, în *Istoria românilor, I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București, 2001, p. 561, G. Talmațchi, CN, 8 (2002), p. 25.

¹⁰ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 37.

¹¹ Ibidem, p. 103, nr. 231.

¹² I. Donoiu, SCN, 7 (1980), p. 133-134.

¹³ C. Preda, *loc. cit.*, p. 23.

¹⁴ H.N. Pierre, *Numismatique grecque*, p. 255.

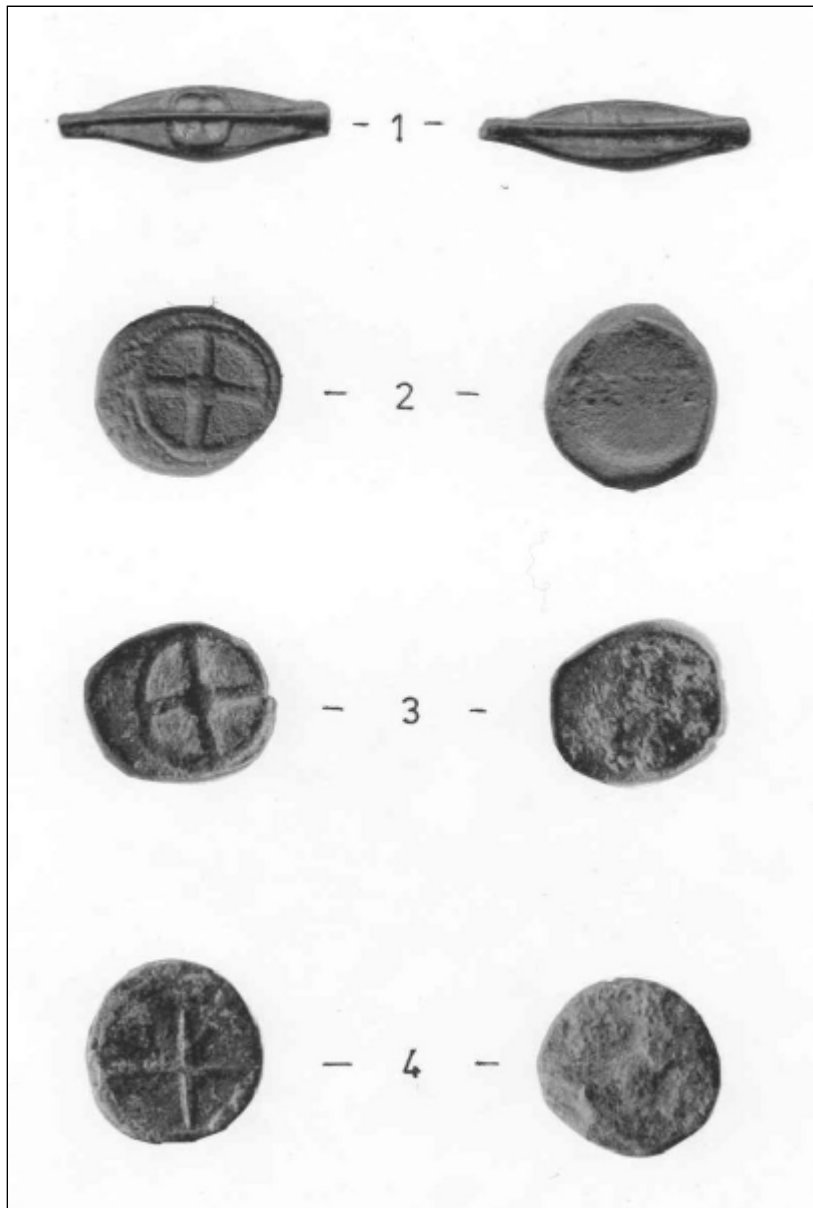
la maxim 10, 9 mm, fiind de cele mai multe ori ovale. Pe avers roata este reprezentată sub forma unei cruci înscrise într-un cerc, imaginea sa fiind mereu dispusă mai mult sau mai puțin lateral în câmpul monedei. Remarcăm la exemplarul cu nr.4 din catalogul nostru lipsa butonului de legătură dintre cele două axe, dispunerea inegală a acestora din urmă și chiar posibila existență a unei a treia linii, mai mică și care cade în unghi pe unul din brațe. În general, pe revers, apare legenda ΙΣΤΡ (ca și în cazul monedei cu nr. 2 din catalogul nostru) alături sau nu de câteva litere, care, din păcate, pe piesele monetare publicate până în prezent, datorită stării precare de păstrare, nu au putut fi deslușite, sau s-a preferat din motive obiective până la limpezirea situației să nu fie oferite date mai mult sau mai puțin eronate.

În concluzie, publicarea celor patru emisiuni oferă date și indicii de interes pentru cercetarea unor probleme privind activitatea atelierului monetar histrian din punct de vedere tipologic, înscriindu-se în seria a tot mai numeroaselor articole ce își propun între altele valorificarea monedelor de interes deosebit aflate în colecții particulare.

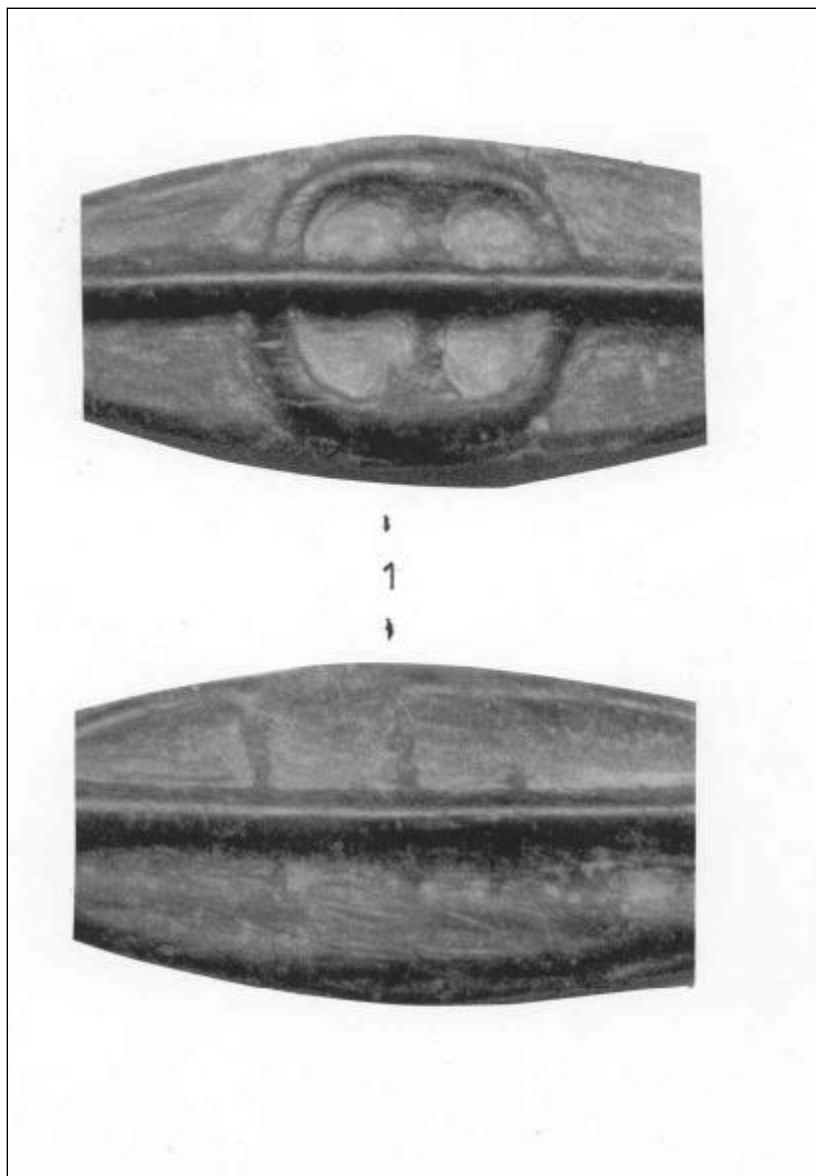
HISTRIAN NUMISMATIC RARITIES

Abstract

The authors present one arrow-head with a moulded simbol and three coins with wheels, issued by Histria, stamped and not moulded, all part of Istvan Sandor's private collection. The authors make a few observations concerning the obverse and the reverse of the stamped wheel-coins. The publishing of the four issuings offers data and clues that are interesting for the research of some problems concerning the activity of the Histrian monetary workshop, from a typological point of view, being included in the series of increasingly numerous articles that have as purpose, among other things, the fruitful utilization of the particularly important coins from private collections.

PL I

Pl. II